

tudománynak és a művészetnek kell átvennie, mimellett azonban meg akarja óvni a vallás magvát, mint kedélyünkben gyökerező életszükségletet annak félszükségeivel: a fanatismussal, babonasággal és mythossal szemben, ami soha sem szolgálhatja az ismeret czéljait és feladatait (546. l.).

A részletkérdésekből tanulság okából s kritikai szempontból közöljük a II. kötetből is a következőket: Kant gyakorlati bölcsellete változó és mulandó jellegű, mivel nagy reformjainak jelentősége az elméleti ész bírálatában van (2. l.); a tudat világa anyagi mozgásokból meg nem magyarázható (3. l.); különbség van szellemi és természeti tudományok között, a mint Du Boys Reymond is megvonta a természettudományi ismeret határait (150. l.); csudálatos, hogy az angol bölcselők között annyi az államférfi, sőt Angliában koronként az államférfiak voltak a philosophusok (6. l.); a „Ding an sich“ elmélete pusztán határfogalom (63. l.); a természettudományok epigónja: Moleschhoff szerint az ember a szülők és dajkák, a levegő és időjárás, a hang és világosság s az étel és ruházat, míg a philosophus a hagyományok és tapasztalatok, az agy és a környezet, az alkalom és a tanulás s az egészség és a társadalom szülöttje (68. l.); Feuerbachnál az isten az első, az ész a második s az ember a harmadik és legutolsó gondolat, ép azért az anthropologia szerinte „universalis tudomány“ (73. l.); a részletkutatás elővigyázóvá, de olykor szűkkeblűvé, sőt arrogánssá is teszi az embert (140. l.); a bölcsélet viszonya a materialismushoz legtisztább alakban Kant rendszerében van kifejezve, a melyben már a darwinismus csiráival találkozhatunk (146. l.); az ethikai materialismus egyik kedvelt tétele, hogy annál boldogabb az ember, mennél több a szükséglete s ezen alapúl a természetes erkölcsi haladás (450. l.); a keresztyénség műve és érdeme az, hogy a tömegek nyomora szégyene az emberiségnek (485. l.); Comtenál a humanitás kultusza, Rothe ethikai állameszméje s a szervezett papság és hivatali tekintély akadálya az emberiség haladásának (507. l.); a mennyek országáról szóló tan elve egy új világfelfogásnak s az igazság szelleme a tudomány szelleme (551. l.) stb. stb.

A ki a bölcsélet történetét, mint az emberi szellem fejlődése történetét természettudományi oldaláról is megakarja ismerni, az haszonnal és sikerrel forgathatja Lange művének testes köteteit. A mű végén található terjedelmes név- és tárgymutató csak megkönnyíti annak használatát. Megtisztúlt ethikai-teleologiai világnézetével fényes apologiája és védő bástyája a fenkölt idealismusnak.

Dr. Szilávik Mátvás.

**Az Alsófehérm. Tört. Régész. és Term.-Tudományi Egye-
sület** f. év július 5-én tartotta XIII. rendes közgyűlését. A gyen-
gelkedő Csató János elnök helyett a közgyűlésen Ujfalusy József

dr. apátkanonok elnökölt, aki azt lendületes beszéddel nyitotta meg. Az üdvözlő iratok felolvasása után Kóródy Péter dr. titkár tette meg jelentését az egyesület múlt évi működésére nézve. A titkári jelentésből kiemeljük a következőket: Az egyesület múzeuma csak másfél éve hogy a város által felajánlott új helyiségébe beköltözött s már is szűknek bizonyult, azért a választmány főtörekvése oda-irányúl, hogy ezt a szükséghez képest kibővítsse. Részletesen számolt be a múzeum számára tett adományokról. Van az egyesületnek 174 tagja, védnöke az erdélyi püspök. Múlt évben 31 új tag jelentkezett. Melegen emlékezett meg Szalánczy Lőrincz és Glück Mór elhunyt alapító tagokról. Bemutatta a XIII. Évkönyvet, amely gazdag tartalommal jelent meg. Az Évkönyv elsősorban a gyulafehérvári székesegyház történetét hozza *Ujfalusy József*-től, gazdag illusztrációkkal. Azután folytatja *Török Bertalannak* a miriszlói csatáról szóló értekezését; *Tarducci Achilles* olasz írónak munkáját; *Cserni Bélának* az apulumi ásátásokra vonatkozó, igen érdekes közleményét. Azután természettudományi értekezéseket tartalmaz *Csató Jánostól* és *Ávéd Jákótól*, végül a miriszlói emlékoszlop felavatását és hivatalos részt. Ez Évkönyv kiállítása csinos, ízléses.

Ezután Ujfalusy József dr. tartott érdekes felolvasást a hypnozisról. A múzeumőri és pénztárnoki kedvező jelentések után a tisztújítást ejtették meg. Elnök lett újból Csató János, alelnökök: Ujfalusy József dr. és Ávéd Jákó, múzeumőr Cserni Béla dr., pénztárnok Fröhlich Gyula, ellenőr Polonyi Gyula, ügyész Felszegi Lajos dr. A választmány kiegészítése után a közgyűlés elfogadta Cserni Bélának az egyesület minél eredményesebb működésére vonatkozó indítványait.

Végül felemlítjük, hogy az egyesület múzeuma egyike a leg-gazdagabb vidéki múzeumoknak. Különösen a római kor igen szép leletekkel van képviselve, melyek nagy részben a mostani Gyula-Fehérvár helyén feküdt Apulum romjaiból kerültek ki. Szakszerű berendezése Cserni Béla érdeme. Az egyesület Hunyadi János szobrára eddig 8780 koronát gyűjtött.

Új könyvek.

Anthologia a XIX. század francia lyrájából. II. köt. Kiadja a Kisfaludy-Társaság. Budapest, Franklin-Társulat, 1903, 8-adr. X és 328 l. Ára 3 kor., vászonkötésben 4 kor. 50 fill.

A pannonhalmi Szent-Benedek-rend története. Szerk. Erdélyi László dr. II. kötet: A pannonhalmi főapátság története II. Szerk. és írta Sörös Pongrácz. Budapest, 1903. 4-edr. 653 l.